

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj X.

V saboto 7. avgusta (poznoletna) 1852.

List 63.

*Hebrejske melodije *).*

Po angleškem L. Byron-a, poslovenil Jeriša.

I.

Ona.

V krasoti veje, kakor noč

Zvezdita južna nebeza;

Divoto tmin i bleska moč

Oko i obraz sjedinjata,

Stopljene v milozarnem sviti,

Ki dan ga nima bleskoviti.

Le tenjco več, mánj žarček le —

Miloto že kalilo bi,

K' saplja skoz temne pramene,

Raz čelo divno jej blišči,

Kjer misli govore prejasno,

Kak drago jim je stanje krasno.

I glej! na licih, nad bervmi,

Tak tiho, a zgovorno lé —

Nasmehljaj vabi, cvet žari,

Od blazih dnov ti govore —

Zgol serce, k' mirno z vsakom žije,

Ki v ljubavi nedolžni bije! —

Naznanilo pripomočkov zoper grojzdno plesnôbo.

Razglašeno po c. k. ministerstvu kmetijstva.

V Dunajskim vradnim časniku od 4. t. m. je razglasilo c. k. ministerstvo kmetijstva pripomočke zoper grojzdno plesnôbo, kakor mu jih je razodel vitez Heufler, vinorejic v Rasen-u, kterimu je ministerstvo naročilo, naj prevdarja in skuša zvediti: v čem ta neznana bolezn obstoji, in s čem bi se odvernila in zaterla.

Gosp. Heufler naznani ministerstvu, da svojiga preiskovanja še ni popolnoma dokončal, da se mu

*) Te »melodije«, al da je po našem imenujem, te »viže« je visoki pesmenik za glasbo složil; torej naj nikdo ne išče v njih doveršenih pesniških obrazin, ker bode le čertice našel. Vsaka »viža« za se je cvetlica, ta mila vijola ali tiha spominčica, ona ponosna solnčnica ali bleskosijajna pontonka, — le ako vse vkup povežeš, dobiš krasen venec. One so čutljeji i posamni vzdih nesrečnoga naroda — čiste kaplje, v kterih se odraža zdaj blede zarja milejih časov, zdaj radostiva nada onkrajnoga žitja; tu sveti serd v oholem svojivci, ondi Božja pravičnost ali Božje Veličanstvo — iz celoga venca pa veje strah Božji, vdanost v Njegovo voljo — živa ljubezen do Njega: do zgubljene domovine. Toliko v porazumljenje.

Kar prevod utiče, sim se kolikor mogoče izvirnoga merila deržal; le ondi, kjer bi bil čudovitni kratkoti angleškoga jezika marsikako lepoto v dar prinesiti moral, sim merilo nekoliko razrahljal in raztegnul, kar, mislim, čitatelja ne bode preveč motilo! Prevoditelj.

vendar potrebno zdi, to kar je zvedil, berž na znanje dati, ker v ti nevarni kugi ni noben dan zamuditi. Heufler piše takole:

„Natanjčno preiskovanje bolnih grojzdov, ki sim jih iz Gorice dobil, je poterdilo, da grojzdna bolezn v nekim plesnjivcu obstoji, kteri ima pravo plodno sême v sebi, po kterim se ta kužna bolezn razširja.

Ko sim bil tega do gotoviga prepričan, sim vprašal dva v rastlinoznanstvu nar bolj zvedena vertnarja: kteri pomoček je zoper plesnjive sadeže ali rastljine sploh nar bolj poterjen? Obá mi rečeta, da je žvepleni cvet (Schwefelblüthe) nar bolji.

To so skusili vinorejci tudi na Angleškem in Francoskim. Vertnar Toker iz Margata na Angleškem, ki je prvi to grojzdno bolezn zapažil (po njem se tudi Tokerjeva bolezn imenuje), je škropil grojzde z žvepleno vodo, kteri je nekoliko apna primešal; dobro se mu je obneslo. Vertnarji scer na Francoskim so poskušali umivati grojzde s čisto, apnéno in galunovo vodo, so jih kadili s tobakam, so porezovali perje itd. — ali vse drugo ni nič pomagalo, kakor sama čista žveplena voda.

Žveplena voda je dober kup. En lot žveplena cveta veljá 1 krajcar; z enim lotam se že da veliko vode rumeno pobarvati, in taka po žveplu rumena voda je nar bolji pripomoček plesnjivca na grojzdi pokončati.

Plesnjive grojzde s to vodo škropiti pa tudi ni težavno. En delavec napolne ž njo golído, ki jo lahko v eni roki nese, in vzame môrsko gobo saboj. Tako se podá v nograd. Ko pride k plesnjivi terti, postavi golído pod terto, pomoči gobo v vodo, jo nad plesnjivim grojzdam izžmê tako, da voda spet nazaj v posodo téce. Golído napolne večkrat z novo vodo.

Tako se ravna pri plesnjivih grojzdi.

Kako se pa plesnôba zabrani? To se doseže na dvojno vižo:

1) da se že v terti nagnjenje k tej kužni bolezni odverne, in

2) da se kužnina (plesnjina) pokonča.

Kako se prvo doseže, se učimo nar bolj iz tega, kako se je ta bolezn zaplodila. Plesnjivec (Schimmel) se je izperviga začel na vertih, kjer na mnoge viže rastljine in sadove mehkužijo, in jih silijo, da hitrejši, lepši in rodovitniši rastejo. Iz teh silnic (Treibhäuser) se je zaplodila bolezn na vertne terte, od tod v nograde. Treba je tedaj, da od nogradov vse odvernemo, kar terte k preveliki rodovitnosti sili, to je, da jim celò nič ali le malo gnojimo. Tisti pregovor, ki pravi:

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj X.

V sredo 11. avgusta (poznoletna) 1852.

List 64.

Hebrejske melodije.

Po angleškem L. Byron-a, poslovenil Jeriša.

II.

Davidova harfa.

Po harfi, k' pevec je prebiral jo kraljevi,
Ki bil ljudi vladar, nebes ljubimec je,
Po njej, k' svetila glasbo, objokvajočo spevi,
K' iz njena serca serc ji usipale so se,
O jokaj, glasba! strune nje so počile!
Ljudi železne duše je mečila,
Vzbujala clo jim nevlastite čednosti;
Uho tak topo ni, ne duša merzla bila,
Da o zvonki nje ne bla se vnela bi —
Dok lira Davida moč trona prehit!

Je pela kralja našega dobitve zale,
Navdahnjeno je slavila Boga;
Njej so doline vzhitjene versale,
Se cedre uklanjale, je gora nikala!
Puhtel je do nebes nje zvonk — tam biva zdà!
Odtlej, čeravno se na zemlji več ne sliši,
Pobožnost le še i ljubezen, njena hči,
Duhá kdaj tužnoga vzbudite, da se vzviši
K soglasju divnomu, ki ko iz nebes doni
V sanjah, k' je dneva točna luč ne odpodi.

V zadevah kužne goveje pljučnice.

Razglas c. k. ministerstva kmetijstva.

C. k. ministerstvo je naznanilo vsim kmetijskim družbam skušnje dohtarja Willems-a iz Haselta na Nizozemskem zoper kužno pljučnico goveje živine, in je priporočilo: naj bi se iznajdeni pomoček povsod poskušal, kjer se ta bolezn prikáže, da se na poti mnogih skušinj zvé: ali je hvaljeni pomoček zares gotov ali ne.

Ta pomoček obstoji v tem, da se pod répam še zdravi živini, ravno tako, kakor se kozam pod répam ali otrokam na rami koze ali osepnice cepijo, cepi kužnina ali tista materia, která iz nosnic živini tēče, ki je za kužno pljučnico bolna.

Dr. Willems je s tacim vcepam v 14 mescih 108 govéd v hlevu svojiga očeta te bolezn obvaroval, ko jih je med 50 necepljenimi v ravno tistim hlevu 17 za imenovano boleznijo pocepalo.

Čeravno se je čuditi nad tako dobrim vspeham imenovaniga pripomočka, vendar prosi dr. Willems sam, naj bi se še dalje poskusil. Zato priporoči c. k. ministerstvo poskuševanje hvaljeniga pripomočka, da se resnica do dobriega zvé.

Mi razglasimo to priporočilo s tem pristavkam, da, čeravno tako cepljenje pljučne kužnine ni nova najdba, je vunder skerbne poskušnje vredno, ker si ložjiga pripomočka ne moremo želeti, kakor je ta, ako se poterdi. Povémo pa zraven tega, da je te verste pljučnica nar bolj v goratih krajih do-

má, in da je obširno popisana v bukvah „živino-zdravilstva“, ktere ravno sedaj izhajajo.

Kmetijske skušnje.

(Kako naj se po skušnjah francoskih kmetovavcov lanéne preše ali perge živini za pičo pokladajo). Kako dobre so preše za molžno živino ali za tako, ktero kmetovavec izpitati (odebeliti) hoče, je že sploh znano ali bi saj imelo znano biti. Nar bolje se pa v ta namen s prešami takole ravná: Nar poprej naj se v gorki vodi zmehčajo in po tem s kakošno drugo pičo: otrobi, krompirjem, mèrvo, rezanco, repo ali kakošno drugo zelenjavo zmešajo. Živina rada je tako zmes. Samih prěš živini dajati pa ni dobro, ker po prešah samih je meso slabo, loj je mehak kot olje, mleko je zoperno, sirovo maslo je mehko. Naj se tedaj preše vselej mešajo ali s suho ali opresno mehko klajo; tudi je treba, da se zadnji čas pitanja ne dajejo živini več, da meso neprijetniga okusa ne obderži. — Preše so tudi zavoljo tega hvale vredne, ker vsako drugo slabo pičo zboljšajo, in v tacih letinah, ko klaje pomanjkuje, jo nar bolje nadomestujejo.

(Pepél, izlužen in neizlužen) se je v mnogih krajih kot prav dober pripomoček skazal, na senožetih mah pokončati in žlahne trave zarediti.

(Da ovce ne bojo vertoglavne), je po mnogih skušnjah nar bolje, ako se v ovčarijah tako ravná, da jagneta pridejo poleti na svét. Ta namen doseči, naj se ovce parijo mesca prosenca (januarja). Vertoglavnost ovac izvira od nekiga posebniga červa v možganih, červ pa se zaleže po vnetji možganov, h kterimu nar bolj pripomore premastno mleko doječih ovac, ki se le s suho klajo redé.

Ogled kmetijstva na Angleškim.

(Dalje.)

Senožeti in ravnanje z mèrvo.

Kako Angleži s senožeti in deteljši ravnajo, je bilo že rečeno; gosp. dr. Hlubek pravi, da v tem se ne morejo Angleži hvaliti; vodo na travnike, kteri bi je potrebovali, napeljujejo le v malokterih krajih; senožeti, ki se morajo večkrat gnojiti, po košnji le malokje gnojé; živina léta po njih, teptá travo, sèmtertjè pusti veliko gnoja, da sila košata trava na tacih mestih raste, ktere pa živina nima rada; drugi kraji ostanejo brez gnoja.

Kar je pa velike hvale vredno, pravi gosp. dr. Hlubek, je to: da senó, ktero ni bilo popolnoma suho domú spravljeno, kadar ga v kupe skla-

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Tečaj X.

V sredo 18. avgusta (poznoletna) 1852.

List 66.

Hebrejske melodije.

Po angleškem L. Byron-a, poslovenil Jeriša.

IV.

Divja gazêla. *)

Gazêla divja radostivo
Po gorah Juda **) še skakljá,
I virov pije vlago živo,
Ki iz zemlje svetih tal vihrá.
Nje lahni stop, okó nje jasno
Še mérita prostorje krasno. —

Tak lahen stop, oči bolj sjajne
Tam Juda ***) nekdanj gledal je;
Na mestih radosti nekdanje
Bivatelje krasneje še.
Na Libani so cedre ostale, —
Odišle Juda dive zale!

Srečnejá palma je, k' poljane
Sení, ko Juda begi rod;
Ker, vkorenivši se, ostane
V samoti divni brez pomot:
Tal ne pustí, k' so jo rodila,
V deželi drugi bi vsahnila.

Nam pa venečim je potvati,
Storiti v tujem smert grenkó;
Kjer dedov sme pepel ležati,
Počival naš nikdar ne bo:
Še kamna več od hrama nije —
Salemski tron zasramba krije.

Kmetijske skušnje.

(Za šivinorejce.) Magar, učenik Alfortske živinozdravnišnice na Francoskim terdi, da šivinorejce po svoji volji lahko naredí, da mu krava ali telice ali junčke stori. Hoče telico imeti, naj pusti kravo po plemenu, preden je pomolžena bila, to je, s polnim v imenam, — hoče pa junčka, naj jo pusti s praznim vimenam, to je, ko je pomolžena bila. Če ravno tega nič kaj prav ne verjamemo, vendar skušnja uči, da pri tacih kmetijah, kjer krave navadno po molžik biku spuščajo, si priredé veliko več junčkov ko telic. Skušiti se zna.

(Babo landw. B.)

(Tlak iz cegla v govejih hlevih). V hlevih škocije napravljajo tlak iz ceglov, ki imajo po sredi žlebček. Več tacih žlebčkov se izteka v večji žleb, ki je tudi iz ceglov, pa iz večjih, napravljen, in po katerim se preobilna gnojnica odteka. Pravijo, da po tacim tlaku se veliko stelje prihrani in da je hlev lepo snažen.

*) Divja gazêla ali divja kôza.

) Dežela Juda. *) Rod Juda.

(Da se šlahne jabelka ohranijo do spomladi dobre), naj se berž ko se z drevesa odtergajo, v suhi pesek položé; to naj se pa tako le stori: konec mesca oktobra naj se položé v sodce med pesek tako, da je vsaka lega jabelk s suhim peskam dobro pokrita. To je pa zavoljo tega dobro, ker 1) pesek sadje obvarje, da zrak do njega nemore; le brez dotike zraka se ohrani sadje dolgo; 2) pesek zadržuje hlapenje jabelk, da tako dobri okus delj časa obderžé, pa tudi tisto mokroto, ki se iz njih potí, pesek naglo posërka, da so jabelka vedno suhe in zavolj mokrote ne gnijó. Kdor tako ravna pri jabelkih, na katerih mu je veliko ležeče, jih ohrani do spomladi tako dobre, kakor da bi jih bil še le včeraj z drevesa odtergal. Kdor jih pa pustí več tednov na prostim zraku ležati, se zgerbančijo in zvenejo, da niso okusne pa tudi ne terpečne.

(Kdor hoče krompir kuhati, da je močnat in posebno dober,) naj ga pred kuho čisto omije in olupí, in potem po navadi kuhati da. Berž pa, ko je mehko kuhan naj čisto odcedí vso vodo, v katerim ga je kuhal. Po tem naj lonec s pokrovom pokrije in spet k ognju ali v peč postavi, kjer se bo krompir v kratkim kaj dobro sparil (dämpfen.)

(Da se moka ne spari in spridi), kar se naraji od spomladi do konca veliciga serpana primeri, naj se namest v žakljih shrani v sodcih. Amerikanci že tako ravnaajo, da moko, katero pošiljajo na prodaj v daljne kraje, devajo v sodce namesto v žaklje.

Kako se zamorejo bregovi vterditi?

(Konec.)

Včasih je primerno, bregove naravnost z rušo (trato) pokriti. Najboljši ruša, ki se u to porabiti more, je taista, ki se vzame iz terdo poteptanih pašnikov. Naklon, ki se hoče z rušo pokriti, mora plošnjat biti. Ruša pa, ki se na odločeni kraj prinese, mora presna (frišna) in vlažna biti, z zeleno platjo naj se navzdolej položí, vselej pa kar mogoče, naj se precej porabi, ko se iz pašnikov izreže.

Jako hasnovito za bregove vterditi je germovje saditi, ker njegovo koreninje zemljovino dobro veže in močno vterdi; ob enim tudi listje njegovo hud smrad močvirnih vodá na se vleče in posërka. Sadijo se pa germi ali spomladi ali jeseni. Nar bolji u ta namen so jelše, verbe, pritlični topoli, akacije, in sploh tako bilje in germovje, ki že samo po sebi poleg vodá rado raste in bližnje bregove pokriva. Posebno akacije se ne morejo dosti priporočiti, ker jako hitro ra-